

Eserleri. Araştırmacı ve üniversite hocası olarak büyük ün ve takdir kazanan Fück'ün *Arabiya. Untersuchungen zur arabischen Sprach- und Stilgeschichte* (Berlin 1950) adlı eseri Arap dili ve üslup tarihi konusundaki ilmî tartışmalara önemli derecede tesir etmiş olup Arapça (Kahire 1951) ve Fransızca (Paris 1955) olarak da yayımlanmıştır. Diğer önemli eseri *Die Arabischen Studien in Europa bis in den Anfang des 20. Jahrhunderts* (Leipzig 1955), XX. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'da yapılan Arap diliyle ilgili araştırmalar üzerinedir. Fück, *The Encyclopaedia of Islam*'ın ikinci edisyonuna da çeşitli maddeler yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

Necib el-Akiki, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 463-464; Mişal Cühâ, *ed-Dirâsâtü'l-'Arabiyye ve'l-İslâmiyye ft Ürûbbâ*, Beyrut 1982, s. 213-214; Manfred Fleischhammer, "Johann Fück (8.7.1894 - 24.11.1974)", *Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig: Jahrbuch 1973/1974*, Berlin 1976, s. 419-439; W. Ende, "Johann W. Fück (1894-1974)", *Isl*, LIII/2 (1976), s. 193-195.

H. AHMED SCHMIEEDE

FÜDEYKİYYE

(الفديكية)

Önceleri Hâricî liderlerinden

Necde b. Âmir'e bağlı iken daha sonra imâmet konusunda onunla ihtilâfa düşen Ebû Fudeyk'i (ö. 73/692) reis kabul eden bir grup (bk. NECEDÂT).

el-FÜKÛK

(الفكوك)

Sadreddin Konevi

(ö. 673/1274) tarafından Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *Fuşûşü'l-hikem*'ine yazılan şerh (bk. FUSÛSÜ'L-HİKEM; SADREDDİN KONEVİ).

FÜLEYH b. SÜLEYMAN

(فليح بن سليمان)

Ebû Yahyâ Abdülmelik b. Süleymân b. Ebi'l-Mugîre el-Huzât (ö. 168/784)

Hadis hâfızı.

Asıl adı Abdülmelik olup Fülejh lakabıyla tanınmıştır. Esemî, Cermî ve Medenî nisbeleriyle de anılır. Zeyd b. Hat-tâb ailesinin âzatlısı olan Fülejh Medine'de yaşadığından hep Medinelî âlim-

lerden rivayette bulundu. Nâfi', Zührî, Hişâm b. Urve, Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Zeyd b. Eslem gibi muhaddislerden hadis aldı. Kendisinden de başta oğlu Muhammed olmak üzere Abdullah b. Mübârek, İbn Vehb, Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, Saîd b. Mansûr gibi muhaddisler hadis rivayet ettiler. Hatta Zeyd b. Ebû Üneyse gibi bazı hocaları da ondan rivayette bulundu.

Rivayetleri başta *Kütüb-i Sitte* olmak üzere birçok hadis kitabında yer alan Fülejh'ten Buhârî ahkâm konusunda hadis almamakla beraber menâkıb ve rîkâk'a dair hadislerine *Şahîh*'inde yer vermiş, Müslim ise ondan sadece bir hadis rivayet etmiştir. Buhârî, İbn Hibbân ve Zehebî gibi birçok âlim onu güvenilir bulurken bazı muhaddisler kendisini tenkit, hatta itham etmişlerdir. Zehebî, Fülejh'in rivayetlerinin hasen derecesinde; İbn Adî, Dârekutnî, Hâkim en-Nisâbü'rî ve Zekeriyâ b. Yahyâ es-Sâcî kabul edilebilir nitelikte olduğunu söylemişler; Yahyâ b. Maîn, İbnü'l-Medîni, Ebû Dâvûd, Ebû Hâtim ve Nesâî ise onun zayıf olduğunu ileri sürerek hadislerini güvenilir bulmamışlardır. Fülejh'in, İmam Mâlik'in veya Zührî'nin râvilerine, hatta iddiaya göre bazı sahâbîlere dil uzatması rivayetlerine itibar edilmemesine yol açmıştır. Abdullah b. Ömer'e ait hadislerden oluşan bir nüshayı Nâfi'den nakleden Fülejh'in rivayetleri arasında hem sahih hem de zayıf olanlar vardır.

Fülejh'in, Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından Medine'de zekât memuru olarak görevlendirildiği bilinmekte; aralarında bir anlaşmazlık bulunan Hz. Hasan'ın torunu Hasan b. Zeyd'e bu görevi sırasında kötü davrandığı, hatta halifeden onun oğullarının hapsedilmesini istediği söylenmektedir. Onun bazı rivayetlerini ihtiva eden bir mecmua Zâhiriyye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Mecmua, nr. 124/7, vr. 82^a-87^b).

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 415; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 133; a.mlf., *et-Târîhu's-şâgîr*, II, 176; Nesâî, *eğ-Du'afâ*, s. 197; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerih ve't-ta'dîl*, VII, 84-85; İbn Hibbân, *Meşâhîr*, s. 141; a.mlf., *eş-Şikât*, VII, 324; İbn Adî, *el-Kâmil*, VI, 2055-2056; Kelâbâzî, *Ricâlü Şahîhi'l-Buhârî*, II, 610-611; İbn Mencüye, *Ricâlü Şahîhi Müslim*, II, 136; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 351-355; a.mlf., *el-İber*, I, 195-196; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, III, 365-366; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 223-224; İbn Hacer, *Hedyü's-sârî* (Hatîb), s. 457; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VIII, 303-305; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, I, 266; Sezgin, *GAS*, I, 93.

SELMAN BAŞARAN

FÜLLÂNİ

(الفلاني)

Sâlih b. Muhammed b. Nüh b. Abdillâh b. Ömer el-Ömerî (ö. 1218/1803)

Mâlikî fakihî ve muhaddis.

1166'da (1753) Gine Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan Futa Calon bölgesindeki Nus kasabasında doğdu. Soyundan bazılarının yaşadığı Sudan'da bir kabile olan Füllân'a (Füllâne) nisbetle Füllânî, bu kabilenin bulunduğu Mesûf bölgesine nisbetle de Mesûfî diye anılır. Ayrıca Medine'ye yerleşmesinden dolayı Medenî, soyu Hz. Ömer'e ulaştığı için Ömerî nisbeleriyle de tanınmıştır. Hayatının ilk yıllarını dayısı Osman b. Abdullah ve yörenin âlimlerinden Sâlih b. Muhammed Abdülkâdir el-Ömerî'nin yanında geçiren Füllânî, on iki yaşında iken tahsil maksadıyla memleketinden ayrıldı. Güney Moritanya'da Muhammed b. Bûne'nin yanında yaklaşık bir yıl, Bâgî'de Muhammed b. Sinne el-Füllânî'nin yanında altı yıl, Tinbüktü'de Muhammed Zeyn'in yanında da bir yıl öğrenim gördü. Der'âdaki Nâsiriyye Zâviyesi'nde bir yıl kaldıktan sonra Şinkît, Merakeş, Tunus ve Mısır'a gidip Mâlikî fakihî Ali es-Saîdî el-Alevî ve Ahmed ed-Derdîr gibi tanınmış hocalardan ders aldı. 1187 (1773) yılında Hicaz'a gitti ve Medine'ye yerleşti. 5 Cemâziyelâhir 1218'de (22 Eylül 1803) vefatına kadar burada çok sayıda öğrencinin yetişmesine yardımcı oldu.

Füllânî, fıkıh ve diğer İslâmî ilimlerde müctehid derecesinde bir âlim olmakla birlikte özellikle hadis alanında devrinin imamlarından kabul edilmiş, bu konuda Şevkânî'nin övgüsüne mazhar olmuştur (Siddîk Hasan Han, *ed-Dînü'l-hâlis*, IV, 179; Füllânî'nin ilmî kapasitesiyle ilgili geniş bilgi için bk. Hunwick, s. 142-144). Kettânî, bundan dolayı *Fî men idde'a'l-ictihâd ev üddü'ye fih* adlı eserinde ona yer verdiğini kaydetmektedir (*Fihrisü'l-fehâris*, II, 901). Siddîk Hasan Han ise onu XII. (XVIII.) yüzyılın başında yetişen müceddidler arasında zikreder (*el-Hıttâ ft zikri şihâhi's-sitte*, s. 153). Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inin şerhi *Avnü'l-ma'bûd*'da da Zebîdî ile birlikte Füllânî müceddid olarak sayılmaktadır (Azîmâbâdî, XI, 395).

Hayatını, Şah Veliyyullah ve Şevkânî gibi taklid anlayışı ile mücadeleye vakfeden Füllânî ictihada büyük önem vermiş ve bu konuda eser telif etmiştir. Takıyyüddin İbn Teymiyye ekolünden etki-